

vezetői iránt viseltetett, s így dolgozik a közérkölség elsüllyesztésére.

A történelem annyi példáit mutatja fel azon szerencsétlenségeknek, melyeket a fanatizmus hozott az emberiségre, azt is tudjuk, hogy e nemből az ember két oldaláról könyven izgható gonosz szenvedélyekre. Egyik a vallás, másik a politika.

Alig vannak az emberiség történelmének szomorubb lapjai, mint a melyeket a vallási vagy politikai szenvedélyek kicsapongásai töltnek be.

A vallás dolgaiban, hála az égnek, megszelidült már az emberi kedély, de a türelmetlenség csak tárgyat cserélt, az anyag más, a szenvedély a régi.

Nincs a társadalom ellenében nagyobb bűn, nincs gondatlanabb könnyelműség, nincs lelkiismeretlenebb eljárás, mint midőn valakit olthatlan becsűgya odáig ragad, hogy megfoszsa a népet a foglalkozásaira szükséges kedély nyugalmától, s beavassa a politikai küzdelmek áramlásaiba.

Ez a nép számára a legnagyobb szerencsétlenség; kik ezt teszik, ezek az ország és nép legnagyobb ellenségei.

Ezek ellen kell minden jóra való hazafinak működnie s ez irányban első sorban áll a lelkesítő kar legelő, mely befolyása s gondos örködése által megóvhatja a népet a szerencsétlenségtől, mely végkép a haza minden jobb reményeit eltiporhatja és semmivé teheti.

Ezen örködést s a legbuzgóbb működést nem lehet elég hathatósan t. olvasóinknak ajánlanunk.

Egyházi dolgok Bécsben.

A birodalmi tanács urakházának mart. 20-án tartott ülésében a concordatum feletti viták folytattak. Hét szónok beszélt az ülésben; négy (Hartig gróf, Gablenz altábornagy, Kraus báró és gróf Auersperg Antal) az új házassági törvényjavaslat mellett, három (Arndts tanár, Schwarzenberg bibornok és Salm herceg) ellene.

Hartig komolyan és a tárgyhoz szót, a concordatum felfüggesztését — ugymond — követeli a nép.

Arndts tanár, ki a szószéken ezután következett, hosszan és valóságos szenvedélyvel szólott. Beszédében azon szempontból indul ki, hogy a jelen házassági törvényjavaslat ellenkezik a concordatummal, a concordatum pedig államszerződés, a minek behizonyítására szónok több egyháztudósokra hivatkozik.

A kérdés szerinte nem az, vajjon lehet-e hanem az, vajjon szabad-e a concordatumot megszüntetni; s e kérdést szerinte „minden jogosan gondolkodó“ nemmel fogja megfejteni. Szónok azt hiszi, ha oly szerződés forogna szóban, melynek megszegését Anglia vagy Franciaország megszállással vagy ostrommal torolná meg, akkor nem így cselekednének. Az indítványoknak arra kellene irányozva lenniök, hogy Rómával alkudozásokat indítsanak. Szónok a politikai illemmel nem tartja megegyezőnek, hogy a kormány egy időben határozottan lép fel, míg másrészt ugyan az ügyben alkudozásokat folytat. „Ha ez igaz, akkor ő szentsége az önk határozata után semmi egyebet nem tehet, minthogy követet a eszásári udvartól visszahívja.“ (Mozgás. Elnök cseppet.)

Szónok újlag visszatér a szerződések szentségére, s a concordatum megszüntetését nem látja motíválva az új házassági törvényben. Felhossa, hogy kath. egyházjog szerint minden házasság szentség. A mi a polgári házasságot illeti, mely ezen szentséggel gyakran összeültkőzésben áll, annak behozatala Franciaországban a forradalom által történt; hogy az az egyház által Napoléonnal kötött concordatumban el volna ismervé, az „nem igaz,“ mert e kérdést a pápa csak nem akarta vita tárgyává tenni.

Gablenz mindenekelőtt kiemeli, hogy mennyit ártott a concordatum Ausztriának a külföldön. „Ha mi mindnyájan — így folytatja szónok — a kormány mellett fogunk pártot, akkor az alkudozások Rómával gyorsabb és kedvezőbb kiemenetűek lesznek.“ Azzal fejezi be beszédét, hogy meggyőződése szerint a többség indítványának elfogadása az ország népességének nagy többségét fogja megnyugtani.

Schwarzenberg bibornok felel, hogy a kormány (Hanser) a bölcsészetet pártolja, de megjegyzi: „Vannak oly bölcsészeti rendszerek is, melyek az atheismust hirdetik.“ Szónok szerint azonban hogy: „nincs egyéb, csak az állam“ vezet a polgári házasságra, erre nézve így folytatja beszédét:

„A vegyes házasságok, uraim, — úgy mond — anomalia; vannak ugyan boldog házasságok, de még is mindig nagyon kényes dolog marad.“

Szónok következőleg végzi: Uraim, ha az urakháza elfogadja az előttünk fekvő törvényt, ha a két ház által elfogadott törvény szentesítés végett ő Felsége elé terjesztetik, mily nehéz és nagy horderejű kérdés! Itt akkor ő Felsége előtt? Nem az volna-e kötelességünk, hogy e kényes helyzetben

segítsünk? Ezt megteesszük, ha visszavetjük az elénk terjesztett törvényt. (Tetszés a jobbról.) Uraim, ne rettenjenek vissza, vonjuk magunkra a journalistika nyilait, ezen nyilakból gyakran báber koszoru lehet. (Tetszés jobbról.) Elődeink közül sokan küzdöttek Ausztria becsületeért és hatalmáért s köztünk is vannak többen, kik vértüket ontották eszászárjukért; azért most is álljunk a trón elé, bár életünk és vértünkbe kerüljön az. (Élénk tetszés jobbról.)

Miután Kraus báró a concordatum felfüggesztése mellett, és a Salm hg. a felfüggesztés ellen szólalt fel:

Auersperg Antal gróf hosszú beszédében pártolja a felfüggesztés indítványát.

Ő a kérdést kiválóan politikainak, különösen pedig az alkotmány kérdéseinek tartja.

„Véleményem szerint — ugymond — 1848 és 1849 óta elvileg alkotmányos államban élünk.

Az akkori parlamentáris élet csak megzavartatott az ismeretes 1851—1861-iki évtized által. Ezen időszak zárkóvett Solferinonak nevezik s 1861. jan. 1-ével a parlamentáris élet Ausztriában újra kezdetét vette. Ez ismét megzavartatott minden ok nélkül, mely időszakra zárkóvett aztán Königrätz képezte. Azóta újra élveztek az alkotmányos életet.

Az állam feje kívül áll a vitaközléseken s a gáncsolás, mely itt kimondatik, ő Felsége kormányát illeti. Igen loyálisnak tartom, ha itt valaki nyíltan felszólal, midőn a kormány eljárását hibásnak találja. Felolvastatott előttünk a szerződés azon pontja, melylyel a concordatum szentesített. En is ismerem ezen pontot (olvass). Ez igen tünnepélyesen hangzik, annál inkább, mert latin nyelven van írva (Derülttség). Hanem sokkal előbből és pedig ugyanezen törvénygyűjteményben egy másik okirat is olvasható, ugyanis ő Felségének a most uralkodó eszászárnak kormányra léptekor kiadott manifestuma. Ezen okiratban következő szavak vannak: — „A valódi szabadság alapján. Ausztria népeinek egyenjogósítása, valamennyi polgárnak a törvényelőtti egyenlősége alapján a haza újra alakítható. ... A törvényhozáshoz a népképviselők résztvesznek. Szilárdan elhatározza a korona fényét behomályosítlanul fentartani, de mindig készen, jogainkat a népek képviselőivel megosztani.“ ...

Ezen okirattal szemben azt állítom, hogy semmiféle kormány nem volt feljogosítva azon szerződést megkötöni, s ama szerződés, mely ezek daczára mégis megkötötték, én előttem érvénytelen és semmis. (Nagy mozgás. Zaj a padokon. Bravo, bravo.)

Midőn a concordatum megkötése vegei kiserlettel a római kuria elé léptek ennek, ha fontolóra vette volna legfőbb érkelesbírói tisztét, az akkori államhatalomhoz nem szabad lett volna azt mondani: Te nekem olyat kínálsz, mely nem is egészen a tiéd, hanem megosztod azt mással; te ajánlatot tész nekem, hogy önmagadat ki fogod vegezni és nem gondolsz régiebb kötelezettségeidre! Így kellett volna a kuriának beszélni, miután csak tudva volt előtte az egész világ színe előtt kijelentett manifestum tartalma; ez által csak emelkedett volna valódi dicsőségben és befolyásban az egész keresztény világban. De hogy azt nem tette, hogy ép ellenkezőleg a convulsiók pillanatát arra használta, hogy egy új falka darab világi hatalomra tegyen szert (ohó! a centrumban); ez arra készítet engemet, hogy csekélyebb véleménynyel legyek az érkelesi világrend számára felállított, legfelsőbb törvényzék megvesztegethetlenségéről.

Ez engem a concordatum genesisére vezet. Amaz iszonyu rázkódások után, melyek az 1848 ki mozgalmakat követték, az akkori államférfiaknak azon kellett volna lenni, hogy jövőre nézve az ily események visszatérének elejét vegyék. Azt kellett volna hinniök, az iskolában alapos oktatás utáni törekvésben rejlik egyike ezen eszközöknek, egy rendszeres államélet szabad kifejtésére annak alapján, mi az 1848-iki mozgalomban, mint valódi jogosult, rejlett. Azonban az egyházi gyógyszerkincsből egy eszközt ajánlottak, melynek hivatalos neve a concordatum volt. Ez eszmemenet engem az állami- és egyházi hatalom közti ama szerencsétlen viszonyra vezet, melynek útján a régi rendőri államban készítették elő, és részben a concordatum által van okmányilag megpecsételve. Értem ama véd- és daczszöveget az állam és egyház között, a kölcsönös érdeknek viszonyos segélynyújtás mellett kihasználására. Én e viszonyt természetellenesnek, azért mindkét részre nézve károsnak tartom, mely egyiknek sem válik javára. Az állam nem vállalhat magára szekrestyész szerepet, és az egyház nem lehet rendőrszolgá. (Bravó.)

Annak szétválasztására, mi az egyházat és az államot illeti, keresztül vitelére ez elvnek: kikit az illet, mi az övé: törekszik a jogállam, azon jogállam, mely — mit kiválóan hangsúlyozni akarok — az érkelesi törvények hatalmas oszlopain nyugszik, és nyugodnia kell. Vajjon azok voltak e a következmények, melyeket vártunk? Vajjon erősödött-e azóta az érkelesiség? A püspökök felirata, melyben sokat lehet olvasni a közérkölség sülyedéséről, megfelel rá. Igaz, azt mondják, — és

szinte humoristicusan hangzik: ha a concordatum 70 évig fönállhatott volna, akkor lehetett volna látni azon csodálatteket, melyeket eszközölt. (Derülttség.) Mi azon 12 évet megelégteltük. (Nagy derülttség.)

Vajjon megszilárdult e az osztrák állampolgárság? Én csak azt mondhatom, mit magam élttem meg. Midőn ezen szerződést nemsokára életbelépése után olvastam, s olvastam azon tételeket melyekben pápai kegyből fejedelmünknek jogok és cselekvények engedélyeztetek, miket öseitől öröklött és általában régen gyakorolt, akkor mégis fellázadt hazafini érzetem és nyomtatott Canossának tint fel nekem, (tetszés, nagy mozgás) melyben a 19-dik századbeli Ausztria a 18-dik századbeli josphinismusért zsákbán és hamuban vezelek. (Tetszés.)

Tegnap a nagy József nevenapján itt az tünnepélyt különös módon ülték meg. Uralkodó eszászárunk nagy öse oly megtámadtásokban részesült minő e t. házban még nem volt halható. Ugy tetszett nekem, hogy árnya ezen termen vonult át, és megmutatta egész nagyságát, midőn eszméinek ellenesét még ma megremegtette és fogaikat megcsikorgattatta. (Bravo!) Én pedig örülök, hogy bölcsőm osztrák földön állt, hogy megértsem és tudjam mi József császár még ma is a nép, a földmives, polgár és az összes lakosság szemében. (Élénk tetszés.) Legyen tisztelve azért emléke és neve. (Tetszés!) És mi a nagy Mária Terézia eszászárnet illeti, az még sem volt József szellemének oly ellenese, mint az tegnap itt mondatott; a eszászárnet szelleméből, az ő nagy szelleméből sok háromlott át fiára. — A történet beszéli el nekünk, hogy midőn 1753-ban az tünnepély megkevesbitésének rendelete megjelent volt, és akkor is nagy agitatót üztek a keresztény érület vesélyeztetésének ürügye alatt, ő a konok ellenkezőket egyszerűen a greifensteini várba záratta. (Nagy derülttség.) Uraim! Nem tudom, vajjon, miután azon definitio után, melyet egy tegnapi szónok előadott, reactionariusnak kell magamat ismernem, vajjon ezen szót „szabadság“ szabad-e szájamba venni, de én mégis bátorodom azt tenni.

Már említém, hogy a törvények ezélya valahára a teljes szabadságot megszerezni; azt hiszem, nem volna méltó az egyházhoz, segítségért kiáltania az államhatalomhoz, ezzel csak azt hitetné el, hogy kételkedik saját erejében, hogy ő maga beismeri tehetetlenségét. Az egyház nagygyá lett a maga valódiságában, nem államhatalom segítségével, hanem anélkül. (Bravo.) Maradjon azon az alapon az egyház, hol nagy apostoli küldetésének legjobban megfelelhet. Az életnek igen komoly, sok soteri oldalra van, elég alkalom nyílik: segédelmet nyújtani, vizsgálatást adni, példával előre menni s az élet útját megvilágítani, az elesőket felvenni; — ezen az alapon működjék az egyház, működjék egész meggyőződésével, saját erejével: s akkor csakugyan a hívők szeretete környezi s az marad, aminek Montalembert szavai szerint maradni kell: a nyava (Bravo, bravo.) De ehhez nem kellenek előjogok, privilegiumok, melyek elég tévesen az egyház szabadságának kereszteltetnek. Szabadság az államnak, szabadság minden egyháznak az államban! (Élénk tetszés.)

Ezzel Jablonowsky indítványára az ülés 4 óra tájban berekesztetik.

Levellezések.

Kárpátközéből, márt. 19. é.

Különös lelki bangulatot ébresztett bennünk a közel mult időkben leviharzott támadás az I d ö k T a n u j a részéről a F ü g g. L a p o k ellen, melyet vitának nem is lehet mondani, miután a légből kapott roszarakatu rágalmozó állítások ellen vitázni lehetetlen; — ezen támadásokra eleinte vértünk forrt fel, később meg elszomorkodtunk látva, mi történik a kath. egyház ezége alatt? — azon egyház, melyet mennyei Üdvözítőnk az őszinte kölesönös szeretetre alapított; — olvasva ezen elkeseredett mérges szitkokat, melyeket az I. T. a F ü g g. L. szerkesztője — és általa mindnyájunk fejére szórt, kik azt pártoljuk, ismételve kérdeztük magunktól: vajjon az az őszinte keresztény szeretet sajtolt annyi mérget belőle? — mert ezen támadásokból mindent, de a szeretetnek legparányibb szikráját sem lehetett kibetézni, — pedig azt hisszük — csak egy szónak az Üdvözítő intó szavai az ellentábor vezéreinek — „in hoc cognoscent homines, quod discipuli mei sitis, si delectionem ad invicem habueritis“ — mint bárki másnak.

És ha az ellenfél azt tartja, hogy a F ü g g. L a p o k irányba hibás vagy téves, akkor tanítsanak — oktassanak sz. Pál moda szerint: „argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina.“ — már pedig kérdem, hol lehet L o n k a i A. vagy a két kereszties cikkeiben a türelem és oktatásnak csak árnyékát is találni? — pedig jól tudhatnók azt, hogy ily epés támadások — gyöngéknél ugyan néha megfélemlítést, — de meggyőződést soha nem eredményeznek; — épen ezen modoruk győz meg még inkább állításuk tarthatlanságáról, és önkénytelenségét a közmondásra „mond igazat, betörök a fejed“ — mi leginkább akkor szokott történni, ha a szegényebb állása — na-

gyobb ur irányába a jogot és igazságot kimondani és védeni meri! — De hát szabad e az, járja e az a kath. egyházban, melynek alapelve a szeretet, és mely szeretet nélkül megszűnik az Üdvözítő egyháza lenni? az itéljék meg az ellenpártiak magok.

Legkevésbé pedig lehet a kath. autonómia kérdését helyesen elintézni kereszt. szeretet nélkül. — Az önzetlen igaz szeretet nem is vár arra, míg valaki jogait követeli, de maga előzékenységgelet siet megadni azt mindenkinek, a mi őt megilleti. — Midőn tehát még a jelen időben is látjuk egyrészt a nmélt. püspöki karnak az absolutismus felé, — mely a szeretetet egészen kizárja — hajlani, már előre is borsózik a hátunk, visszagondolva az elmult szerencsétlen korszakra, midőn tények előfordultak, hogy megye szerete tisztelt — érdemekben megöszült — tiszta, feddhetlen életű és igen buzgó pap megye püspökéhez irt leveleiben adatokra alapított érvekkel az akkori egyház vesélyes állapotát merete fölemlíteni, — azt kapta válaszul: ne patvarkodjék sycofanták módjára, — ha nem tetszik neki az ügyek menete, menjen az indok és garantaták közé, ott szabadon élhet stb. — ilyen epés válaszra az ember szemé szája eláll és keble szorul, s majdnem kétségbe esik, ha a hit malasztja nem támogatja.

Azon idők folytatását és az absolut uralomnak az egyházban további fenntartását semmi áron sem lehet óhajítani — nec nominetur in vobis, — mert ez nem a szeretetteljes össetartásra hívja föl a hívőket, de inkább bomlást idéz elő, mint azt Erdély példája szomoruan tanusítja.

Azért szívünk mélyéből kérjük a t. szerkesztő urat, folytassa erélylyel megkezdett munkáját azon irányban, melyet becses lapjában addig követett, — és ámbár bánuljuk ritka türelmet, melylyel az ellentábor sár és kődoblásait kenyerrel viszonozta, és durva ráfogásaira az ellenfeleink mindig higgadt modorban válaszol, meg kell vallanunk egyszersmind, — hogy csak is ez a módja az igazság védelmének, — csak az győzheti és szegyenitheti meg az ellenfél, — csak az vezethet biztosan ezélfog. — Türelem tehát és kitartás és in omnibus charitas.

..... ó..... l.

LAPSZEMLE.

Azon nagyszerű ügy tekintete, melyért küzdeni magunknak ezélyt tüzük ki, követeli tőlünk, hogy bárhol ez ügyet illetőleg figyelemre méltó felszólalás történik, azt ne ignoráljuk, hanem megvigyük az eszmecserének köteles oszlatékát magunk részéről is.

A P. H i r n ö k minapi (66 ik) számában azon lap gyulafehérvári levelezője „Szemelvényeket“ füz össze lapjainkból a gyulafehérvári gyűlésre vonatkozólag“ s ezen szemelvényekben egynemely merész állításainkat utbaigazítani kívánja, mint ferdtéseket.

Ha ezen felszólalás védbeszéd akart lenni az erdélyi püspök, akár a papság eljárására nézve, akkor mi bármi szerencsétlenségnek tartunk is a törekvést eredményeire nézve, de becsüljük legalább a szándékot.

De ha ezt őszintén akarta a gyulafehérvári levelező, akkor mint bizonyos indisputabilis dolgokban legtanácsosabb volt volna a hallgatás. Mi nem kapunk rajta, hogy az elnökség előttünk nem menthető, eredményeiben levero magatartását még inkább megvilágítsuk, mint az eddig lehető tárgyalóssággal történt; szeretjük az ember tevétségében is megővni a püspök állását.

Azonban t. levelező idézi lapunk szavait, idézi székesfehérvári t. levelezőnk egy passusát is, és midőn annak ezáfolatára az ügyemet s enunciatiókat felsorolja, nemcsak meg nem ezáfol, hanem a mit mondánk, fényesen begyőzi.

Hogy a szervezkedést az erdélyi püspök a hierarchiai szigor és hatalom gyarapításának eszközeül kívánja tekintetni, oly természetes és szoros logikával folyó okoskodás, mely eltagadni nem lehet, mihelyt két tételre visszaemlékezünk, mely ott kimondaték; t. i.

„Az autonómia akkor is az volna, ha azt a kormány es upán a püspök kezébe tenné le,“ ezt mondá Veszely Károly.

„A canonok szerint a világiakat semmi jog nem illeti“ ezt mondá maga a püspök ő nagyméltósága.

Ha tehát a kormány befolyását kellene csak megszüntetni, s a hatalom és befolyás, melyet eddig a kormány gyakorolt es upán a püspökre vitetnék át, hogy ez a hierarchiai hatalom gyarapítását eszközölné, ugy hiszem tisztán logikai következtetés.

Azon szép, de inkább mulatságos okoskodás, hogy a püspök és szivek egy s együtt teszik az egyházat, áll az egyházban, de mennyire nem áll a zöld asztalnál, abban gazdagabb tapasztalás püspök ma nincs magyar földön, mint az erdélyi, ki templomon kívül mindig abban lelve kedvét, hogy hibeivel ne legyen egy.

Annak ezáfolatául, hogy a világiaknak és a papságnak a jogban részesedést adni a püspök nem akart, felhossa a t. levelező az elnök megnyitó beszédének kiszemelt passusait.

zságát kimondani e az, járja e az a elve a szeretet, és az üdvözítő egy- enpártiak magok. kath. autonómia. t. szeretet nélkül. n is vár arra, míg a előzékenységgel a mi őt megilleti. ben is látjuk egy- az absolutismus en kizárja — haj- atunk, visszagon- zszakra, midőn t. szerte tisztelt — feddhetlen ételti éhez irt leveleiben akkori egyház ve- tetni, — azt kapta útták módjára, — menete, menjen az szabadon élhet stb. szeme szája elláll gbe esik, ha a hit z absolut uralom- rtását semmi áron netur in vobis, — tartásra hívja föl t. elő, mint azt tja. jtk a t. szerkesztő ett munkáját azon an addig követett, elmét, melylyel az kenyerrel viszo- ellenfélnek mindig eg kell vallannak z a módja az igaz- zheti és szegycnit- vezethet biztosan itartás et in omni- ő.

LE. ntete, melyért küz- si, követeli töltünk, ügyeleme méltó ljuk, hanem meg- sztalakát magunk (k) számában azon Sz e m e l v é n y e u l a f e h é r v á r i s e z e n s z e m e l v é n y e i s a i n k a t u t b a i g a z i z é d a k a r t l e n n i a z g e l j á r á s a n a z n e z e g e k t a r t a s u k i s d e b e s ű l j ű k l e g a g u l a f e h é r v á r i i n d i s p u t a b i l i s d o l - a h a l l g a t á s . e i n ő s é g e g a t ű r t t ű n k v é r ő m a g a t a r t á s á t n t a z e d d i g l e h e t ő t j ű k a z e m b e t é k á l l á s á t . p u n k s z a v a i t , i d é i e g y p a s s u s á t i s , é s g y m e n e t s e n u n c i a - e m c z á f o l , h a n e m e l y i p ű s p ö k a h i e - r a p i t á s á n a k e s z k ö - m e s z e t e s s z o r o s v e t e l t a g a d n i n e m e m l é k e z ű n k , m e l y a z v o l n a , h a z a t a k e z e b e t e n n e l e , " g i a k a t s e m m i j o g p ű s p ö k ű n a g y m e l t ő - g y s á t k e l l e n e e s a k e f o l y á s , m e l y e t e d - n a p ű s p ö k r e a i h a t a l o m g y a r a - t i s z t á n l o g i k a i k ö -

Mi még szebb passusokat tudnánk ugyan- azon püspök leírásából, melyeket 1848-ban mint az akkori püspöki kar melegérelmű chronistája tett, felidézni. És mégis, mikor a 20-as bizottmány ennek szerény adagát néhány ártatlan s-sban foglalva eléadta, ugyan azon püspök ő nmlga oly hévvel kelt ki e törekvés ellen, hogy ama gyűlés legधि- gadtabb és legparlamentarisabb világi tagja az anathema szót kényszerült használni s épen ezen törekvére mondá ki a püspök ő nmlga, hogy azt egy jó katolikus sem akar hatja, noha épen e törekvés jogszerűségét 1848-ban ő jegyezte fel.

Egyébiránt legyen meggyőződve t. levelező, hogy mi teljesen kimerítő, több oldalról jött tudósításokkal birunk a gyulafehérvári gyűlésről, ismerjük ennél fogva a benyomást, melyet hátrahagyott a kedélyekben s ha az ottani események sajátos eredményeit gyűnge ecsettel, de még is hiven jelezni akartuk. ezt az igazság érdekében tettük, mint érintők, kiszéldítve s elhallgatva, mit csak lehetett.

Bár mint akarja is szépíteni a dolgot, annak sajnos benyomását nem simithatja el, hogy e kezdemény minden tekintetben az egyház ügyeire nézve calamitásnak tekintendő.

Mert az minden, ez irányban kísérletek közt az első volt.

Mert épen Erdélyben történt, hol a világi státusz józan és bizony mérsékelt kívánalmi mellett a történelmi jog is szól.

Mert azon püspöknek, kinek oly praecedensei vannak 1848-ból, nem conveniált még szilkebb mérsékkel mérni, mint a magyar mostani tervezet teszi.

Mert oda engedte menni a dolgokat, hogy egy igen sajnos szakadás példáját mutatta fel az osztályok és nem a nézetek közt.

Mert és száz mert, ha kell még, melynek egyetemes eredménye az, hogy nálunk is növelte mind- azon öröklött bajokat e példaadás, melynek leküzdésén annyi buzgalommal munkálunk az ur szőlőjében jó reggeltől fogva, de ennek fejében a nmlgu erdélyi püspöktől épen nem várt bért nyertünk, valamint védőtől sem.

INTÉZET S EGYLETEK.

— **A magyar akadémia** (martius 21-ikén.) tartá 18 diki ünnepélyes nagygyűlést. Ez ülések iránt a közönség minden müvelt osztálya nagy érdekeltséget szokott tanusítani, s ezuttal ez érdekeltség még nagyobb volt, mint máskor.

A diszterem földszintjén tíz óra után már alig lehetett helyet kapni.

A karzatokat mind a három oldalon hölgyek foglalták el. Lenn az első széksorokat küldötségek, főpapok, képviselők, Pest küldöttjei sat. foglalták el.

Az ifjuság — a jövő e reménye — különösen nagy számban jelent meg, vonzatva a műsor által, melyben B. Eötvös, Arany, Toldy és Horváth Mihály neveivel találkozunk.

Tíz órákor az ünnepélyes emelvény is, bevonva a hölgyek által himzett pompás nagy szö- nyeggel — meglét az akadémia tagjaival. Jelen volt mind a két elnök: B. Eötvös és Lónyai miniszterek, továbbá a primás, egri érsek, egy pár püspök, gr. Mikó és Horváth Boldizsár, és sok szerény fekete atillás tudós, kiknek nines magas rangjuk, de vannak magas érdemeik. Egy kettő érdemrendjét is feltüzte. Ezek nagyobbára olyanok, kik szeretnek csillogni — legalább valamivel.

A megnyitó beszédet B. Eötvös József egész hévvel olvasta föl, lelkesülve és lelkesítve a tudományos haladás eszméje által. Beszédjében ékesen fejté ki az akadémia eddigi és ezutáni föladatát.

Ez — szerinte — abban áll, hogy mig a nemzet tétele kérdésben volt, addig föladatának elég volt az, hogy a nyelvet és irodalmat ápolta, de most, az újabb átalakulás folyttán, többre kell törekednie, t. i. a nemzeti haladás élére állnia.

A nemzet egyéniségét fenntartani volt sok ideig a nemzetnek és az akadémianak nemes czélja. E tisztjét hiven is teljesíté az akadémia. Most az értelmiség mennyiségét kell növelnie, mert mai nap már a nagy népeket nem a lakosság száma, hanem az intelligencia mennyisége teszi, s a melyik nép sok értelmiséggel bir, ha nem is első nép ma még, de kétségkívül az első közé fog jutni. Az elnök e buzdító szavait élénk éljenzés követte.

A r a n y János titkári, jelentése rövidbe foglalt tükre volt az 1867-diki akadémiai életnek. Elsorolta az osztályok, bizottságok működését, értekezéseket, kiadványokat, ajándékokat; megemlíté az akadémia 18 elhunyt tagját, kik részint hazai, részint külföldi tagok valának.

Utána Toldy Ferencz tartott emlékb- szédet Czuczor Gergely elhunyt tag felett, a kinek arcképe az emelvényen megkoszoruzva állt. A mint pap, mint hazafi, költő és tudós egyaránt tiszteletre méltó Czuczor alig egy éve mult ki az élők sorából. Toldy Ferencz majd két óráig tartó, hosz-

szu emlékb- szédében évről évre, nyomról nyomra kísérí Czuczor életét, bölcsőtől a sirig sorolja el az egyes momentumokat, melyek az elhunyt életére, jellemére, buzgalomra világot vetnek, de melyek két óra hosszáig elbeszélte, fáradsztók voltak. Bár- mennyi szépséget foglalt is magában Toldy emlékb- szédé, bármennyire megakarunk is hajlani az őregség előtt, mely túbbszédés, ha ifju korának történeteire emlékezik; ha méltányoljuk is az igaz barát buzgalmát, hogy hervadhatlan ciprus-ko- szornut fon a barát sírjára; nem hisszük, hogy a tulságos szélesse s nagygyá font koszoru értékesebb lenne, mint a válogatott virágokból összeállított füzér.

A szerföltt elnyújtott részletelés annyira kimeríti figyelmünk, hogy felejtvük az egészet. Toldy megemlékezett beszédében az irodalmi bá- rátokról is, kik Czuczort szerették; megróttá ül- dözött, kik nemes keblét sértették. Nem felelte ki sem Kufsteint, sem Budát, sem sokkal előbb a barátságos czéllát, melyben a költő az „Augsburgi ütközetest“ s „Aradi o. gyűlés“ t írta; sem a napot, melyen Kisfaludival találkozott; sem az „Athe- neum“ szerkesztőségét, hol egytt dolgoztak s hol örök, sirig tartó barátságot kötöttek. Még Rimeli apátról sem feledkezett meg, ki az elhunynak mindig jó embere maradt.

Az elhunyt nemes barától, a kitünő költő, tu- dós és hazafíról érdekes lett volna nagy vonások- kal bíró erőteljes jellemzést olvasni föl. Hisz ugy- is, ki ne ismerné az ősz férfit, ki utóbbi években mindig Pesten lakott? ki ne olvasta volna életraj- zát, melyet halálakor a lapok egymás után kö- zöltek arcképével egytt? Minden magy. ember ismerte és minden magyar tisztelte őt.

Horváth Mihály püspöknek, a kitünő törté- nésznek csak nagy zehenzen sikerült a hallgatóság megbomlott sorait ismét rendbehozni. Csak is az ő szava, csak is az ő remek előadása fokozhatta fel ismét a kifáradt érdekltséget. Horváth Mihály, kit éljenekkel fogadtak az emelvényen a „mogyék szerepléséről nemzetünk életében“ értekezett. A tudós férfiú a mily ékesen ír, ép oly ékesen beszél is. Még azok is figyelemmel hallgatták, kiket a tárgy talán nem is érdekelt — fenn a karzaton. A csengő hang, mely néha erélyesen emelkedik, majd alább száll, de mindig nemesen foly, nem tévesz- tette el hatását. Horváth Mihály elbeszélte törté- netünknek az ő tárgyára vonatkozó phasisait, s mely alapossággal vázolta, mikor szerepeltek az autonóm, aristokrat s demokrat megyék. Mi hiva- tásuk volt a multban. Bástyái voltak az alkotmány- nak, a szabadságnak; védül szolgált a zsornokság támadásai s minden fondorkodás ellen. — Ecs- teltel nemzeti jellemünket, — összehasonlította a könnyelmű, könnyen hevülő, de nem kitartó fran- czia, és az állhatatos, szilárd angolokéval, s közép helyre állította a magyart. Ő szintén mondta el a magyar nép hibáit és é- nyeit.

Bátorságát senki sem vitathatja el, a történe- lem bizonyítja, hogy mennyiszor győzött, s mily gondatlanul erőszté szelnek, a mit véresen kiktűdött. Egyenletlenség, pártoskodás volt főbűne. „Átok szállta meg a magyart; mert az soha egytt nem tart!“ mondja a krónikás; s szavait igazolták idők és körülmények. Horváth azzal fejezi be, hogy most nem csak a megyék, most a nép, a népek egyedei, mindnyájan őrei vagyunk alkotmányunknak, s kell, hogy azok maradjunk is. Jeles értekezését közben és a végén zajos éljenekkel és tapsokkal fogadta a felvillanyozott hallgatóság.

Végül Rónay Jácint jegyző a pályázatokról szólt s Eötvös báró elnöki zárszóval fejezte be a gyűlést.

Tudósításunk rövid és szaladékos; de mikor az akadémia maig sem gondoskodik a hírlapírók részére egy kis zugról, a hol legalább jegyzőseket tehetnének.

— **Az országos honvédegyletek** központi választmányáa folyó hó 25-én azaz szerdán délután 3 órákor a megyeház kisebb termében ülést tart, melyre a központi t. cz. tagjai megjelenni szives- kedjenek.

Pest, márcz. hó 23-án 1868.
Perczel Mór elnök tábornok megbízásából
ifj. Barsi József
orsz közp. ideigl. jegyző.

UJDONSÁGOK.

— **Ő felsége a király** — mint azt utolsó szá- munkban hoztuk — csakugyan szombaton a ná- polyi királyné Ő felségével, az esti vonattal a fővá- rosba érkezett.

— **A királyi-udvar gyakoribb időzése alatt Budán** a palota helyiségei elégtelennek bizonyultak s most újból hírlík, hogy a szomszéd, ugynevezett fényvertári épület át fog alakíttatni az udvar számára.

— **Az aradi vértanuk** emléksobrára eddig 24,000 ft gyűlt be.

— **Egy vegyteni tanszék** fog a jövő ősszel a Debreczenben megnyitandó országos gazdasági intézettel betöltetni. A közgazdasági miniszterium erre a pályázatot már is megnyitá; a feltételek a hivatalos „Közönyben“ olvashatók.

— **A horvát pósta-hivatalok** april hótól kiválnak a bécsi főpósta igazgatóságtól. A határ- őrvidekiek azonban tovább is maradnak.

háiban Szentiványi Károly elnöklete alatt ma tar- tott közös ülésben, melyben mind a két versenyező fél számos tag által volt képviselve, az érdekeltek, f. hó 21-én befejezték tanácskozásaitak.

— **Szilády Áron** ismert orientalistának a na- pokban visszaérkezett olaszországi utjából, hol a magyar tudományos akadémia előke által meg- bízta, a Buda bevételekor Bolagná került tő- rök-magyarok orkányok és Corvina-maradvá- nyok megtéktintése végett járt. Szilády nemesak a bolagnai, hanem a pádai s több más felső olaszor- szági archívumot is meglátogatott. Utazása eredmé- nyéről az akademiában teend jelentést.

— **A törvényhozás újból megindulandó működése** számára igen bő anyag van előkészít- ve, mert a magyar miniszterium több törvényjavas- latot készítet már is el. A perrendtartás, kereske- delmi és iparkamrák, — az urbéri ügyek marad ványai végleges elintézése, a görög nem-egyesült egyház és megyei szervezet, vízépítészeti, vadászati, és nemzetiségi törvény, kisajátítási, országos utak és közmunka ügy, zágráb zákányi, és hatvan- miskolczi vasút ügyekről szóló törvényjavaslatok azok, melyek a legislatio elő kerülnek.

— **A debreczeni** emlékkert-egylet közelebb határozta, hogy Csokonai emléksobrát Münchenben önteti. E mü létrehozásához a meglévő ősszegen kívül még mintegy 6000 ft szükséges, melyet azonban az egylet s különösen Csanak József elnök buzgalma kétség kívül előteremt.

— **Z chy Ödön** gróf — mint a „H.“ írja — e napokban konstantinápolyi utjából visszatért. Az általa tervezett keleti vasutvonal létrejövétel bizo- sítottnak tekinthető. A gróf a szultán által hosszabb kihallgatásban részesítetett, mely alkalommal ő felsége akként nyilatkozott, hogy mindenkor igen kedves szomszónak tekintendő Magyarországot, s annak érdekeivel Törökország érdekeit több tekin- tetben egybefűzötteknek tartja. A gróf és társai által tervezett vasutvonalnak Novi Bazarig leendő kiépítését biztosítani kész. Onnan azután Belgradig folytatni a vonalt a szerb kormány feladata leend. Ha netalan a szerb kormány a közös haszonra czélzó vállalat foganatosítására nem vállalkoznék, azon esetben a török kormány Bosznian keresztül vezetné az összekötő vonalat Magyarországra; mely ekként Brodnál taláknézne a magyarországi vasutvonalzattal. A kihallgatás után Fuad basa a Medzsidie érdemejét vte meg a szultán paranc- sából Zichy Ödön grófnak, a közlédséi téren szer- zett sok éves érdemeinek elismerése jeléül.

— **Az „Esztergomi közönyből“** vésztek: Várbeli bazilikán propyleneumok (szelpos elő- csarnok) folytatolagos építéséhez hozzáfogtak. A hg primás által Lipper aradi bazánkfa birves építész lön érsekségi architectussá kinevezve s a várbeli építkezések is az ő vezetése mellett intéz- tetnek. Ez kétségkívül Európa legnagyobb propy- lenumai közé fog tartozni; s minthogy nem csekély hiányok fedezetek föl, az utánpótolás és solid végrehajtás hihetőn két évet fog igénybe venni, mert a mellett a kupola körüli hibák tervszerű helyre- hozásán is fognak munkálkodni.

— **Báró Kuhn Ferencz** altábornagy és kö- zös hadügyminiszter meghatalmazása folytán, a kir. ügyigazgató, mind közvádó, Mészáros Károly a „Ludas Matyi“ című képeslap felállítás szerke- zésé s kiadatulajdonosa ellen, az említett lap f. év márcz. 8-án megjelent 10-ik számában „Eredeti levelek“ felirással és „Karakán Marezí gulyásbajt- r“ aláírással megjelent közvéleményben foglalt rágalmak miatt sajtópert indított.

— **Eperjesen** felállitandó diesüött emlékt Dessewffy Aristid honvéd tábornok vértanu em- léksobrára már 5000 frtot meközölt ősszeg gyűlvén össze, annak kivételére nézve már a közel jövőben a válaszmány szakművészekkel érintke- zésbe fog bocsájtkozni.

— **Br Wenkheim Béla** leiratot intezett a hatóságokhoz a királyi magzatnak születése alkalmából tartandó ünnepélyességek iránt; minden na- gyobb városban ágyuláresztés adadandják tudtul az örvendetes eseményt, az egyházakban pedig álta- lános Te-Deum fog tartatni.

— **Mint a „Föv. L.“** írja, a Zürichben élő magyarok is megünnepelték márcz. 15-dikét, s ez alkalommal ödvözlő táviratokat küldtek Kossuth- hoz és Deák Ferenczhez.

VEGYESEK.

— **A „Mücsarnok“** című művészeti szak- lap, mely az országos magyar képművészeti társ- sulat közlönye leend, a jövő hét elején jelenik meg. Egyszerre két szám, a márczius havi illeték pedig a tagoknak azonnal szétküldetik. Nem- tagok is megszerezhetik e lapot, előfizetés útján.

— **Szathmáry Károly hazánkba** I. Károly hg udvari festész és fényképésze, ki azt minden utazásában kísérni szokta, a herceg pártfogása alatt egy pompás albumot készít, három rész- ben, melyekben Moldva-Oláhország szebb tájképei, klastromai, templomai, férfiai és női nemzeti viselete lesznek feltüntetve.

— **Határsértés.** Galiciából az oroszok által Rudas mellett, 1 és fél mérföldnyire a határtól, el- követett erőszakos határsértésről érkezett tudósítás. A Rudas közelében levő erdészlakba, mely Lubo- mircy herceg birtokaihoz tartozik, egy Korecky nevű utas jött Lengyelországból, és éji szállást kért, ami neki meg is adatott. Éjjel váratlanul oroszok vették körül az erdészlakot, s G. urdézst, ennek segédét és az említett utast kártyajáték mellett találták. Az oroszok vezetője, Kaminsky őrnagy Zanowból, azt állította, hogy ő a dzykovi osztrák kerületi főnök, amit a meglepettek el is hittek. Kaminsky őrnagy erre felszólította a jelenlevőket, hogy igazolják kilétüket, amit Korecky is minden balsejteleml nélkül megtejt. A muszák erre Ko- reckyra robantak, megkötözték és a készen álló számba hurcolták, anélkül, hogy az erdész és em- berei azt megakadályozhatták volna. A muszka őrnagy azzal fenyegette az erdészt, „hogy vissza

fog jönni és őt is elviszi, ha az osztrákokat ez eset- ről értesíti.“

— **A német könyvkereskedők** kimutatás szerint a magyar és szlav irodalom term kei 1866, és 1867-ben a megelőző évekhez képest csökken- tek, miután az 1866-ban megjelent magyar köny- vek száma 85, 1867-ben pedig már csak 36 volt. Itt csak azon magyar munkákat kell érteni, mely- leek Németországban jelentek meg, és a mult évben beállt tetemes mérvű csökkenés onnan magyaráz- ható, miután a sajtó-szabadság visszaállítása kö- vetkeztében a magyar elmozdulmények nem vol- tak kénytelenek külföldre nevezetesen Lipszbe vándorolni. A német irodalmi termékek száma 1866-ban 8699 volt; 1867-ben pedig 9355; tehát 1156-tal több.

— **Amerikában** nem elégesznek meg a pa- pirgallérokkal, legújabbban már egész öltönyöket készítenek papírból, melyek mint ottani lapok írják, nem csak ólesőságuk, de rendkívül eleganciájuk miatt gyorsan fölkapattak és máris esteleyen, színházban és balokorn általában viselteknek. Egy elegans nőruha ára 3—4 forint. Tudjuk, hogy ezen jegyzeteske sok férjnek és apának nagy megnyug- tatasára szolgálal és férfivilágunk legálább bizo- nyára azon lesz, hogy ezen divat még jövő farsang előtt nálunk is meghonosuljon.

KÜLFÖLD.

Franciaország. Folyó hó 18-án a tuileriák- ban minisztertanács tartott a császár elnöklete alatt. A tanácskozás tárgya kizárólag az ország belállapota volt, mely valóban oly fontos is, hogy a kormány teljes figyelmét igénybe veszi. Szóba került az államtörvény megvitatása törvényhozó körökben; a mozgó nemzeti gárda, — de főleg a toulouisi zavargások. A belügyminiszter védelmezte Dudimbeot helytartót, hivatkozván egy köriratra, melyet ő a császár jóváhagyásával küldött a hely- tartóhoz, melyben ezek a nemzeti gárda irányá- ban a legnagyobb szelidésre hivatnak föl Napo- leon hg küldetésének titkába csupán Rouher és Moustier miniszterek vannak beavatva.

A mint e tanácskozmánnyak egy másik tagja a herceg titkos küldetését hozta szóba, a császár szigorú arckifejezéséből azonnal észrevette, hogy kíváncsisága rosralásra talált, — s azért beszédét csakhamar más tárgyra vitte át. Most tünik csak ki az érdekeltségek, melyet a herceg utazása keltett; a mint egyszerre nyilvánossá lön, hogy a herceg Berlinből azonnal vissza térend Parisba: rögtön jogosan következett a közönség, hogy a herceg utazásának politikai fontossága igazolva van. A császár azonban magát e vélemény iránt igazolando, a herczeknek egy sürgöny által németországi tartó- kodása idejét tíz nappal azonnal meghosszabbi- totta. E sürgönyre a herceg egyik segéde által azonnal egy hoszas levelet kézbesítettett a csá- szárnak, melynek tartalma ugy látszik igen meg- nyugtatta azt az utazás eredményei iránt, mert jelenleg arra szokatlanul vig kifejezésű.

A Chassepot fegyverek szállítása az algiri se- reg számára már megkezdődött, s a jövő hóban már beveződik, midőn az összes francia gyalog- ság — a gyalog esendőrség kivételével, gytűs fegyverrel lesz ellátva. E mellett a francia fegy- vergyárnokok oda utasítvak, — hogy rövid idő alatt naponként 1500 fegyvert gyártsanak, szuro- nyal, és készletekkel. Niel marchal, igen szorgos felügyeletet visz a katonai fegyvergyárakra; gyak- ran meglepve és sora járja azokat.

A senatus mart. 17-iki ülésében azon peti- tókerült szönyegre, melyben az olaszországi Cavour- csatorna részvényesei a kormány védelmét kérik. A kormány megígérte, hogy ez ügyben minden töle kitelhetőt el fog követni, ezután az ülés a müi rendre tért át. A törvényhozó-testület folytatta az államtörvény megvitatását. A 8 dik cikk elfogad- tatott a 9 ik azonban a bizottsághoz visszantasit- tott, hogy az, a gyűlés összehívására szükséges 7 aláírott a felelősség alól felmentse az ezen lépésből keletkezhető törvényszegésekért. Ez az ellenzék által nyert kis győzelemnek tekinthető.

Angolország. Az irlandi vita az angol alsó- házban f. hó 16-án fejeztett be, de ugy látszik csak egyelőre. Mert ha Gladstone fenyegetését tel- jesíti s a kormány ellen bizalmatlansági szavaza- tot indítványoz azon esetre, ha Disraeli indítvá- nyait jelentékenyen nem módosítja, ugy most az Irlandot tárgyaló vitának csak első része fejezte- tett be, más dika pedig Gladstone által nemsókára határozott s a kormány ellen irányzott indítvá- nyal kezdetnek meg. Mert nem elég, hogy Disraeli semmiféle módosítást nem ígért meg, még ezen kí- vtől kihívó módon kijelentette azt is, hogy ezen parlamentnek nincsen joga e kérdést véglegesen eldönteni, s hogy a kormány egyelőre az állam egyházat föntartja s ha a végletekre szoríttatik, az országhoz fog apellálni.

Ez annyit jelent, hogy ha Gladstone bizalm- lansági szavazattal, ugy Disraeli a parlament föl- oszlatásával fenyeget. Vajjon mindkettő komolyan beszél-e, annak igen rövid időn el kell dölnie. Gladstone beszéde sok olyant is tartalmazott, a mit már ellenzéki szónokok is kimondtak, s ez így hosszú vita folytán el sem kerülhet. — Legeérlye- sebben hangsúlyozta a népevelést, a telektörvény- kezést s az egyházi kérdést.

A katolikus egyetem tervét halvasztlított gyermeknek tekintti. A bérlőknek kibérelt jász- gaik javítását állami segélyzés által akarja lehet- ségessé tenni, de nem akarja Bright tervét, melyet erősen czáfogat, egészen elfogadni. Leghatározot- tabban nyilatkozik az irlandi államegyház további föntartása ellen, mely szerinte az ország közvéle- mény s a parlament többsége által menthetlenül el van ítélve.

Az államegyház eltörlesének legkiméletesebb módját illetőleg Bright indítványát pártolja. Disraeli, ki pártjától nem kevesebb melegsé- gel ödvözlöztetik, mint Gladstone az övétől, beve- zetésül azon szomorú sorsot emeli ki, hogy neki

